

كاخهزى سپى و داهاى نانهوتى له عيراق

29-11-2021

نووسه ره كان

مه محمود بابان

گورته : هه رچه نده كاخهزه سپيه كه [1] حكومهتى كازمى جه ختى له سه ر پئويستى زياد كردنى داهاى نانهوتى به رامبه ر داهاى نهوتى له عيراق كرد بووه وه، به لام ئه وهى له سالى 2021 دا به ده سته اتووه، ئه وه ده رده خات كه له كو كردنه وهى داهاى نانهوتيدا له ماوهى پينچ سالى رابردوو، ئه مسال خراپترين سال بووه. هه لبه ت ئه گه ر سالى 2020 جيا بكه ينه وه و له ده روهى به راوردكار ييه كان دا ببنيين. داهاى نانهوتى عيراق له سى چاره كى ئه مسالدا 4.13 تريليون بووه و، به به راورد به سالى 2017 به ريژهى 57% دابه زيوه، كه 7.23 تريليون دينار بووه. ئه م كه مبوونه وه يه داهاى نانهوتى عيراق ئه و پرسياره زيندوو ده كاته وه كه ئايا كاخهزى سپى هه ر سپى بوو يان ريفورميكى توكمه ي ئابوورى بوو؟

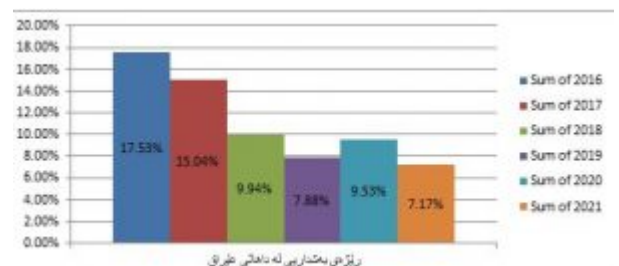
به رایی

هه رچه نده کاخهزه سپیهه که [1] حکومهتی کازمی جهختی له سهه پئویستی زیادکردنی داهااتی نانهوتی به رامبهه داهااتی نهوتی له عیراق کردبووه، به لام ئهوهی له سالی 2021 دا به دهستهاتووه، ئهوه دهرده خات که له کۆکردنهوهی داهااتی نانهوتیدا له ماوهی پینج سالی رابردوو، ئه مسال خراپترین سال بووه. هه لهت ئه گهر سالی 2020 جیا بکهینهوه و له دهرهوهی به راوردکاریههکان دایبئین. داهااتی نانهوتی عیراق له سن چارهکی ئه مسالدا 4.13 ترلیۆن بووه، به به راورد به سالی 2017 به ریزه 57% دابه زیوه، که 7.23 ترلیۆن دینار بووه. ئه م که مبهوونهوهیهی داهااتی نانهوتی عیراق ئه و پرسیاره زیندوو دهکاتهوه که ئایا کاخهزی سپی هه سپی بوو یان ریفۆرمیکی تۆکمهی ئابووری بوو؟

کاخهزی سپی

رۆژی 7 ئایاری 2020، حکومهتهکهی کازمی له پهلهمان متمانهی وه رگرت و عهلی عهلاوی، وهک وهزیری دارایی و جیگری سه رۆکوه زیران هه لئیردرا [2]. له رۆژی 13 ئایار، ئه نجوومهنی وهزیرانی عیراق ره زامهندی له سهه پئوانهکان بۆ چاکسازی له دامه زراوهکانی دهو لهت و که مکردنهوهی خه رجیههکانی دهو لهت دهر کرد [3]. هه روهها رۆژی 2 حوزه بران ریکهستهوهی خه رجیهه گشتیههکان و ناساندنی ریفۆرمی ئابووریشی ده ستپیکرد [4] و، کارنامه 97 لاپه ریههکی کاخهزی سپی به ناو نیشانی " کاخهزی سپی... راپۆرتی کۆتایی شانیه فریاگوزاری چاکسازی دارایی"، له رۆژی 14 ئیشیرینی یه کهمی 2020 له لایه ن ئه نجوومهنی وهزیرانهوه په سه ند کرا. ئه م کارنامهیه له پینج ته وهه پیکهاتووه و وهک تیکه له یه که له ستراتژی و سیاسهتی پئویست بۆ رووبه روو بوونهوهی قه برانی دارایی و ئابووری عیراق و ئیناکراوه. به پنی کارنامه که که مکردنهوهی مووچهی فه رمانبه ران، ده سه ته لگرتنی حکومهت له پشتگیری هه ندیک که رت، راگرتنی پاره دارکردنی سندووقی خانه نشینی و که مکردنهوهی پشتگیری حکومهت بۆ کۆمپانیا گشتیههکان و پابه ندبوون به کرپی کاره با به پنی نرخی جیهانی و زیادکردنی کرپی گومرگ و باجهکان خرابوونهوه به رنامهی کاره وه.

به هۆی زیادبوونی کۆنترۆلی به نده رهکان و ده روزه سنووریههکان، هه وه لهکانی جه ختکردنهوه له سهه کۆکردنهوهی ده رماله و له سهه هه موو ئه مانه شه وه گورپانکاریههکان له ریزه ی ئالۆگورپی دیناری عیراق به رامبهه دۆلار ئه مریکی، پئیشبینیه که داهااتی نانهوتی عیراق له هه مبهه ر داهااتی نهوتی له کابینه کهی کازمی زیاد بکات، به لام ژمارهکانی راپۆرتی دارایی وه زارهتی دارایی سه به رهت داهااتی نانهوتیه وه شتیکی دیکه ده لئین. به پنی راپۆرتهکان ریزه ی به شداریهی داهااتی نانهوتی له سن چارهکی ئه مسالدا گه یشتووته 7.17%. له کاتی کدا له ماوهی پینج سالی رابردوو دا به وشیه وه دانه به زیوه. (وه کو له گرافیک 1 دا ها تووه) له روویهکی دیکه وه له نۆ مانگی سه ره تای ئه مسالدا به به راورد به 2016، به ریزه ی 10.36% که میکردوو.

سه رچاوه: بئاوکراوه فه رمیههکانی راپۆرتی دارایی سالانهی وه زارهتی دارایی عیراق [5]

گرافیک: ریزه ی به شداریهی داهااتی نانهوتی عیراق له کۆی داهاات له سن چارهکی سالانی 2016 بۆ 2021

داهااتی نانهوتی له سن چارهکی یه کهمی 2021 دا به به راورد به سن چارهکی یه کهمی پینج سالی رابردوو

بهرترین ریزه‌ی داهاتی نانهوتی له‌سالی 2016 کۆکراوه‌ته‌وه که 17.53% کۆی داهاته‌کان بووه، له‌کاتی‌کدا زۆرتین داهاتی نانهوتی له‌کۆی داهاته‌کان له‌سالی 2017 دا بووه، که تاوه‌کو کۆتایی چاره‌کی سییه‌می 2017 به‌گشتی 8.4 تریلیۆن دیناری عێراقی به‌ده‌سته‌تابوو.

باجی داهات و سامان گه‌وره‌ترین ریزه‌ی داهاتی نانهوتی له‌ عێراق پیکده‌هینیت، له‌ چاره‌کی سییه‌می 2017 دا به‌ به‌راورد به‌ هه‌مان ماوه له‌ 2021 دا، له‌ 3.3 تریلیۆن دینار دابه‌زیوه‌ بۆ 1.24 تریلیۆن دینار، واته به‌ ریزه‌ی 266% که‌میکردوووه. هه‌روه‌ها باجی کالاً و کرێی به‌ره‌مه‌هینان له‌ چاره‌کی سییه‌می 2018 دا به‌ به‌راورد به‌ هه‌مان ماوه‌ی 2021، له‌ 1.66 تریلیۆن دینار بۆ 0.81 تریلیۆن دینار دابه‌زیوه. له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه داهاتی به‌ره‌مه‌هینان له‌ چاره‌کی سییه‌می 2016 هوه بۆ چاره‌کی سییه‌می ئه‌مسال، له‌ 2.16 تریلیۆن دیناری عێراق بۆ 1.33 تریلیۆن دینار دابه‌زیوه. له‌ کۆتاییدا داهاته‌کان له‌ پشکی بودجه‌ی گشتی له‌ 712 ملیار دینار له‌ 2020 دا بۆ 191 ملیار دینار له‌ ئه‌مسالدا دابه‌زیوه. (بروانه‌ خشته‌ی داهاتی نانهوتی عێراق به‌ پێی که‌رته‌کان له‌ ماوه‌ی نیوان 2016 بۆ 2021 له‌ 9 مانگی سه‌ره‌تای سالدای).

خشته‌ی 1: داهاتی نانهوتی عێراق له‌ 9 مانگی سه‌ره‌تای سالدای 2016 بۆ 2021

جۆری داهاته نانهوتیه‌کان	سالی 2016 (تریلیۆن / دینار عێراقی)	سالی 2017 (تریلیۆن / دینار عێراقی)	سالی 2018 (تریلیۆن / دینار عێراقی)	سالی 2019 (تریلیۆن / دینار عێراقی)	سالی 2020 (تریلیۆن / دینار عێراقی)	سالی 2021 (تریلیۆن / دینار عێراقی)
داهاتی باج و کرێی به‌ره‌مه‌هینان	0.44	1.19	1.66	1.26	0.75	0.81
باجی داهات و سامان	1.8	3.32	2.09	1.86	1.01	1.24
داهاتی ئالۆگۆری پاره	2.16	1.54	1.08	0.71	0.21	1.33
داهاته‌کانی دیکه	1.04	1.18	1.34	0.78	0.51	0.75
کۆی گشتی داهات	5.44	7.23	6.17	4.61	2.48	4.13

سه‌رچاوه: بڵاوکراوه‌ فه‌رمیه‌کانی راپۆرتی دارایی سالدای و هه‌زاره‌تی دارایی عێراق [6]

کۆتایی

که‌مبوونه‌وه‌ی داهاتی نانهوتی عێراق په‌یوه‌ندی به‌و ده‌رده‌وه‌ هه‌یه که وڵاتانی به‌ره‌مه‌هینه‌ری نه‌وت پێیه‌وه‌ ده‌نالیین، نه‌ویش تاک سه‌رچاوه‌یی داهاته. نزیکه‌ی 95% داهاتی عێراق له‌ به‌ره‌مه‌هینانی نه‌وته‌وه‌ دیت، هه‌ربۆیه‌ش کاتی‌ک نرخی نه‌وت به‌رزده‌بێته‌وه، داهاتی نانهوتی که‌مده‌کات و به‌پێچه‌وانه‌وه کاتی‌ک نرخی نه‌وت داده‌بێت، داهاتی نانهوتی به‌رز ده‌بێته‌وه. به‌دینه‌هاتی چاوه‌پوانیه‌کان له‌ ریفۆرمی ئابووری که‌ له‌ کاخه‌زی سپی سه‌رچاوه‌ی ده‌گرت، دووباره‌ وای له‌ عێراق کرد که داهاتی نانهوتی به‌ریزه‌یه‌کی زۆر دابه‌زیت و ئابووری عێراق دووباره‌ بێته‌وه ئابوورییه‌کی کرێنشین، که ده‌مامکه‌کانی ئه‌م ئابوورییه‌ش له‌ 2020 دا ده‌رکه‌وت و بووه هۆی ئه‌وه‌ی ئابوورییه‌که‌ی ئیفلیج بکات.

یه‌کێک له‌و خاله‌ سه‌ره‌کیانه‌ی کابینه‌که‌ی کازمی له‌ ئاستی نیوخۆ و ده‌روه‌دا پێیده‌ناسریته‌وه راکه‌یاندنی ریفۆرمی ئابووری و کاخه‌زی سپی بوو، هه‌ربۆیه‌ش دوای 8 رۆژ له‌ ده‌سته‌کاربوونی کابینه‌که‌ی ره‌زانه‌ندی له‌سه‌ر چاکسازی و که‌مکردنه‌وه‌ی خه‌رجیه‌کان له‌ دامه‌زراره‌کانی حکومه‌تی عێراق دا ده‌رکرد. له‌ راستیدا ئه‌گه‌ر به‌هۆی بڵاوبوونه‌وه‌ی کۆرۆناوه‌ سالی 2020 به‌سالی‌کی تابه‌تمه‌ند بۆ ئابووری جیهان و عێراق به‌تایبه‌تی دابنریت، له‌ماوه‌ی پێنج سالی رابردوودا ریزه‌ی داهاتی نانهوتی عێراق به‌وشیوه‌یه‌ی ئه‌مسال دانه‌به‌زیوه. ئه‌ویش له‌کاتی‌کدا که‌ به‌پێی سه‌رجه‌م پێوه‌ره ئابوورییه‌کان به‌هۆی باشبوونی ره‌وشی ئابووری جیهان و زیادبوونی ئالۆگۆری بازرگانی، ده‌بووایه داهاتی نانهوتی چ له‌ باج و رسومات، داهاتی به‌نده‌ر و ده‌روازه‌کان نه‌ک که‌مبکات، به‌لکۆ ده‌بووایه دووه‌ینده‌ بووایه. هه‌له‌یه‌ت له‌وانه‌یه دووه‌ینده‌ش بووبێت بۆ ئه‌وانه‌ی له‌و شوینانه‌ن ده‌سه‌لاندان، نه‌وه‌ک حکومه‌تی فیدرالی له‌ به‌غدا!

له‌ کۆتاییدا ئه‌وه‌ی عێراقی رزگارکرد و وایکرد دووباره‌ نه‌که‌ویته‌وه نیو کاره‌ساتی‌کی خراپتر له‌وه‌ی له‌ 2020 تییکه‌وت، کاخه‌زی سپی و ریفۆرمه‌ ئابوورییه‌کانی ده‌ولت نییه، به‌لکۆ به‌رزبوونه‌وه‌ی نرخی نه‌وت له‌ بازاره‌کانی جیهان و زیادبوونی خواست بۆ نه‌وت بوو. دوایین راپۆرتی بانکی جیهانی له‌باره‌ی ئابووری عێراقه‌وه ئاماژه‌ به‌وه‌ده‌کات که‌ باشبوونی ره‌وشی ئابووری عێراق و زیاده‌ی بودجه‌ به‌هۆی باشبوونی بازاری نه‌وته‌وه‌ بووه له‌ ئه‌مسالدا، به‌شیوه‌یه‌ک داهاتی نه‌وت له‌ چاره‌کی یه‌که‌می ئه‌مسالدا به‌ ریزه‌ی 27% زیادیکردوووه. چاوه‌پوانده‌کریت گه‌شه‌ی به‌ره‌می ناوخۆیی GDP به‌ ریزه‌ی 2.6% له‌ ئه‌مسال و 6% له‌ ماوه‌ی دوو سالی داهاتوودا زیاد بکات [7]، به‌لام ئاشکرايه که‌ چاکسازییه‌ ئابوورییه‌ به‌لیندراو و بانگه‌شه‌ بۆکراوه‌کان به‌شیوه‌یه‌ک پێشقه‌چوونیان به‌خۆوه‌ نه‌بێنیه‌وه که‌ پێویستی عێراق

بۆ كەمكردنەوهى پشتبەستن بە داھاتى نەوت نەك كەمبەكەنەوه، تەننەت لاوازىشى بكن. بۆيە واديارە كاخەزە سىپپىكەھى حكومەت بۆ رىفۆرمى ئابوورى و چاكسازى دارايى، سىپى دەرچوو!

سەرچاوەكان

<http://iraqieconomists.net/ar/wp-content/uploads/sites/2/2020/10/2020-10-11-2350-WP.pdf> [1]

[/https://gds.gov.iq/iraqs-parliament-approves-government-programme](https://gds.gov.iq/iraqs-parliament-approves-government-programme) [2]

[/https://gds.gov.iq/cabinet-agrees-measures-to-reform-state-institutions-rationalise-public-spending](https://gds.gov.iq/cabinet-agrees-measures-to-reform-state-institutions-rationalise-public-spending) [3]

[/https://gds.gov.iq/iraqi-government-to-rationalise-public-spending-introduce-economic-reforms](https://gds.gov.iq/iraqi-government-to-rationalise-public-spending-introduce-economic-reforms) [4]

<http://www.mof.gov.iq/Pages/MOFPublicReports.aspx> [5]

<http://www.mof.gov.iq/Pages/MOFPublicReports.aspx> [6]

[7]

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/981071637593726857/pdf/Iraq-Economic-Monitor-The-Slippery-Road-to-Economic-Recovery.pdf>